

Delia MUNTEAN

Doctor în filologie, profesor la Colegiul Național „Vasile Lucaciu” din Baia Mare. Cadru didactic asociat la Centrul Universitar Nord (2003-2023). Redactor-șef la revista „Nord Literar”, redactor la „Littera Nova” (Parla-Madrid). Membru al Uniunii Scriitorilor din România. Domenii de preocupare: eseu, critică și istorie literară, studii culturale.

Cărți publicate: *De la comunicare la cuminecare. Dimensiuni ontice în opera lui Vasile Voiculescu*. Baia Mare: Umbria, 2000; *Provocări ale postmodernității. Pornind de la Mircea Cărtărescu*. Iași: Princeps Edit, 2010; *Incursiuni în lumea cărților*. Cluj-Napoca: Mega, 2018; *Decalogul timpului meu*. Cluj-Napoca: Mega, 2019; *Călătorind prin vremi cu Olga Tokarczuk/ Wandering through times with Olga Tokarczuk*. Cluj-Napoca: Mega, 2020; *Poezia de lângă noi*. Cluj-Napoca: Grinta, 2021; *Pe muchia poemului*. Florești-Cluj: Limes, 2024; *De veghe la hotarul limbii române. Studii privind literatura română din Serbia*, vol. I. Zrenianin, Serbia: Institutul de Cultură al Românilor din Voivodina, 2025.

CUM RECUPERĂM TRECUTUL? CUM ÎL ASUMĂM?

O trăsătură importantă a viziunii postmoderne asupra epocilor anterioare o reprezintă conștientizarea caracterului de *construct* al discursului istoric, a dependenței acestuia față de surse, ideologii, centre de putere și, nu în ultimul rând, față de discernământul specialistului. Prin urmare, coerența și tâlcul (de care fac atâta caz urmașii) le-o asigură limbajul și cel care se apleacă asupra lor; de aceea, evenimentele din trecut pot cunoaște versiuni multiple, nu întotdeauna conforme cu realitatea și rareori definitive. Ele sunt actualizate și pot fi chiar reinventate în funcție de legitimarea pe care o necesită politicul și ideologicul fiecărei epoci.

Aceasta înseamnă că felul în care este abordată istoria influențează semnificativ relația cu prezentul și atribuie sens unor valori, fapte, procese anume ale contemporaneității. Înseamnă totodată că *descoperim* în trecut învățămintele de care avem nevoie și pe care i le solicităm noi, cei de azi. „Știm lecția dinainte. Morala ne aparține, iar istoria nu este decât un argument suplimentar de validare a propriilor noastre opțiuni” (Lucian Boia, *Jocul cu trecutul. Istoria între adevăr și ficțiune*, Editura Humanitas, București, 1998, p. 78).

*

NU ISTORIA NE ÎNVAȚĂ,
CI NOI ÎI SPUNEM ISTORIEI CE TRE-
BUIE SĂ NE ÎNVEȚE.

(Porunca întâi)

*

Fluidizarea granițelor ce despart timpurile vechi de cele prezente determină fiecare epocă/generație/individ să-și elaboreze propria versiune asupra trecutului; istorii distincte își confecționează, de asemenea, religiile, minoritățile, artele, sexele, aproape toate domeniile socialului, ale culturii și ale civilizației. Sfera de cercetare se extinde astfel în permanență, multiplicând implicit criteriile de relaționare cu timpurile apuse.

În consecință, Istoria lumii este, din perspectivă postmodernă, rezultatul lucrării mai multor minți, în vremi și spații diferite; de aceea, încrederea noastră în obiectivitatea reprezentării și necesitatea de a ne ancora într-un context anume, care să ne legitimeze ființa în profunzimile ei, ar trebui valorificate cu mai puțină ostentație și cu o oarecare doză de relativism. Ar trebui să nu uităm, deopotrivă, că „istoricii sunt și ei oameni și nu sunt obligați, mai mult decât alți semeni ai lor, să încerce să se dezumanizeze;

subiectele luate în discuție, dozarea densității analizei și repartizarea accentelor, toate acestea sunt orientate de propria lor scară de valori” (Isaiah Berlin, *Patru eseuri despre libertate*, traducere de Laurențiu Ștefan-Scarlat, prefață de Mihail Radu Solcan, Editura Humanitas, București, 1996, p. 41). Important e însă ca aceasta să nu se „îndepărteze prea mult de valorile umane comune, dacă ei au în intenție înțelegerea comportamentului uman sau comunicarea viziunii lor cititorilor” (*ibidem*).

Sesizăm în interpretarea propusă de Isaiah Berlin că discursul despre istorie își poate modifica obiectul tratat; că textul, între anumite limite, *își creează contextul*. Ajungem astfel la rolul pe care îl îndeplinesc sursele, la semnificația ce le-o poate acorda specialistul și la atitudinea vizavi de momentele, personalitățile ori faptele necuprinse în documente sau înfățișate necorespunzător. Cât despre conservare, nici aceasta nu e perfectă. În același timp, istoricul poate ignora în mod deliberat unele surse (cum ar fi acelea care se îndepărtează de litera și spiritul documentelor elaborate de Centru) ori să apeleze la elemente de proveniență folclorică.

Toate acestea sunt considerate de către adeptii postmodernismului drept slăbiciuni ale istoriei ca știință, cu urmări semnificative în ceea ce privește legătura ei cu faptele concrete. E așezată sub semnul îndoielii însăși noțiunea de *sursă*, care presupune – după Joseph Morsel – pe de o parte, „sursele disponibile” (preexistente, obiective, „rezultatul diferenței dintre *sursele produse și sursele distruse*”), iar pe de altă parte, „sursele mele” (adică „*felul cum utilizez aici și acum documentele pe care le-am adunat într-un scop anume*, aceste documente rămânând la dispoziția altor cercetători” (Joseph Morsel, *L’histoire et ses „sources”*, Online: [\[ire.univ-paris1.fr/EDvieux/html/sources.htm\]\(http://edoc-histoire.univ-paris1.fr/EDvieux/html/sources.htm\), trad. n., D.M.\). Însă indiferent de abordare, e necesară \(conform aceluiași autor\) distingerea *sursei* \(ca reper/punct de pornire\) de *document* \(ca *produs* al timpului\), aspect oarecum trecut cu vederea în epoca modernă, când faptele trecutului erau considerate semne sigure, universal valabile și permanente, dar mai ales infuzate cu logică și sens.](http://edoc-histo-</p></div><div data-bbox=)

Postmodernitatea dezvăluie influența literaturii asupra istoriei, confirmând astfel dimensiunea creativă a discursului aferent și, nu în ultimul rând, incitând orgoliul autorilor de metaficțiune istoriografică, al căror nonconformism vizavi de trecut și de presiunea pe care o exercită asupra urmașilor a demitizat definitiv dialogul cu acesta.

Avem de-a face cu o inversare a rolurilor. Autorul postmodern nu mai simte aceeași comuniune cu trecutul, *îl ia în stăpânire*, îi dejoacă rânduiala, coerența, destabilizează canoane. Privește critic viziunea marilor puteri, subminează „violența celui ce știe binele, ce cunoaște calea pe care trebuie să meargă societatea” (Patrice van Eersel, *Une société équilibrée intègre notre part d’ombre...*, Online: <http://libertaire.free.fr/Maffesoli01.html>. trad. n., D.M.). Primenește discursul cu elemente de civilizație materială și spirituală refuzate altădată și mai ales recupează ex-centricii, marginalii, deznădăcănații.

Cheia devenirii nu o mai constituie în exclusivitate trecutul; contează *proiecția în prezent*, însuși viitorul pierzând ca importanță. Cât despre istoria actuală, evenimentele sunt percepute multiplicat – grație mass-mediei –, se transmit pe viu/în direct, inclusiv cu interpretările de rigoare. Înseamnă că zarurile se aruncă în continuare, că istoria încă se face.